

Луцик Ю.О., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансового забезпечення військ, Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

e-mail: Julia.Lutsik@gmail.com

Місце України в загальному рейтингу конкурентоспроможності

Анотація. У статті досліджується питання сутності конкурентоспроможності та місце України в загальному економічному рейтингу конкурентоспроможності. Визначено поняття «конкурентоспроможність», її зміст, призначення, практичне застосування. Розглянуто ряд важливих для економіки індексів: Індекс глобальної конкурентоспроможності, Індекс сприйняття корупції, Індекс легкості ведення бізнесу, Індекс інвестиційної привабливості, Індекс економічної свободи. На базі аналізу динаміки основних світових показників конкурентоспроможності оцінено позицію України в контексті глобальної конкурентоспроможності. Проаналізовано перспективи підвищення загального рівня конкурентоспроможності шляхом якісного використання наявних інформаційних ресурсів, нових наукових знань та сучасних технологій. Акцентовано увагу на найбільш важливих факторах, які негативно впливають на рівень конкурентоспроможності, тим самим гальмують розвиток економіки й знижують показники України в загальній позиції за рейтингом конкурентоспроможності. Доведено важливість і актуальність даного напряму дослідження в контексті зміцнення конкурентоспроможності економіки України, отримання країною економічної незалежності й подальших перспектив інтеграції у світову економічну систему як гідного і рівноправного партнера.

Ключові слова: рейтинг України; конкурентоспроможність; міжнародний рейтинг; глобалізація; інформація.

Lutsyk Yuliia, Ph.D. in Economics, Associate Professor of Department of military forces financial support, Military Institute of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Place of Ukraine in global competitiveness rating

Abstract. Introduction. The article studies issues of competitiveness essence and place of Ukraine in global economic competitiveness rating. Determined notion of "competitiveness", its content, purpose, practical implementation.

Purpose. Considered number of indexes important for the economy: Global Competitiveness Index, Corruption Perception Index, Ease of Doing Business Index, Investment Attractiveness Index, Economic Freedom Index. On the basis of analysis of dynamic of World Global Competitiveness Index rated position of Ukraine in the context of global competitiveness.

Results. Analyzed perspective of increasing the general level of competitiveness at the account of high-quality usage of available information resources, new scientific knowledge and modern technologies. Emphasized the main factors which have negative influence to the competitiveness level thus braking the development of economy and decreasing rate of Ukraine in global competitiveness rating.

Conclusions. The processes of constructing a competitive economy must concern not only individual states, but also the world community. The main goal should be the creation of socio-economic, organizational and legal conditions for effective reproduction, development and use of information and scientific potential, and as a consequence - the production and implementation of new types of competitive goods and services. Proved importance and actuality of present direction of research in the context of strengthening the competitiveness of the economy of Ukraine, receiving by country the economic independence and further perspective of integration to World economic system as dignified and equal partner.

Keywords: Ukraine's rating; competitiveness; international rating; globalization; information.

JEL Classification: O1; O11.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження полягає у необхідності вивчення загальних тенденцій конкурентоспроможності країни на базі показників світових економічних рейтингів. Аналіз динаміки показників дає можливість виявити прогресуючі й гальмуючі фактори розвитку економіки з подальшим пошуком можливих шляхів вдосконалення конкурентоспроможності й отримання бажаної економічної стабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідження питання конкурентоспроможності значний внесок зробили вчені А. Чухно, В. Геєць, Б. Кваснюк, Я. Жаліло, які зосередили увагу на сутності конкурентоспроможності та наявності зв'язку з економічним розвитком країни, що свідчить про актуальність і важливість даної проблеми.

Однак, попри наявність великої кількості робіт, окремі аспекти даної проблематики потребують

подальшого розгляду, поглибленого вивчення й логічного продовження.

Формулювання цілей дослідження полягає у вивченні рейтингу конкурентоспроможності, аналізі динаміки показників, виявленні напрямів зміцнення економіки й наявності подальших перспектив інтеграції у світову економічну систему.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкуренція є рушійною силою всіх сфер життя суспільства. Створення та розвиток конкурентного середовища – невідмінна складова функціонування ринкової економіки [1].

Як в класичній, так і в сучасній теорії розглядають конкуренцію, здебільшого, з позиції торгівлі, коли для конкурентної економіки характерним є функціонування на ринках товарів та послуг необмеженого кола виробників. Кожен з них у боротьбі за споживача змушений знижувати ціни, підвищувати якість продукції. Для цього необхідно вдосконалювати технологію й організацію виробництва, підвищувати кваліфікацію кадрів, розвивати систему реалізації товарів та послуг.

Однак еволюція теорії конкурентоспроможності наголошує на постійному пошуку нових конкурентних переваг. Перехід країн до нових конкурентних переваг знайшов відображення в сучасних поглядах на конкурентоспроможність, в яких підкреслюється пріоритет високої продуктивності та відповідного рівня життя суспільства, де основними факторами економічного зростання виступають інтелект, інформація, знання. Саме тому, конкурентоспроможність все частіше починають трактувати як здатність залучати та використовувати інформацію та інновацію в напрямку створення конкурентної економіки.

На сьогодні проблема конкурентоспроможності країни виходить далеко за межі простої зацікавленості або боротьби за окремі сегменти ринків. Високий рівень конкурентоспроможності визначає для будь-якої країни збільшення можливостей для залучення інвестицій, фінансового капіталу, нових технологій,

розширення присутності на ринках, і навпаки – низькі рейтинги й оцінки слугують індикатором недооцінки урядами країн необхідності створення національного конкурентного середовища [2]. Країни вивчають рейтинги конкурентоспроможності, аналізують показники й змагаються за першість.

Конкуренція – це безумовно основа економічного розвитку. Ділянку або сферу, в якій ведеться змагання, називають конкурентним полем. Поміж різними конкурентними полями існують певні зв'язки, які формують загальний конкурентний фон, що відображає конкретний історичний, політичний, соціальний і економічний контекст.

Конкурентний статус визначається ефективністю національної економіки в цілому, її стійкістю та здатністю до саморозвитку в контексті прогресивних глобалізаційних тенденцій [3].

Дослідженням конкурентоспроможності країн займаються найвпливовіші організації світу: Всесвітній економічний форум, Світовий банк, Організація економічного співробітництва і розвитку. Дослідницькі центри щорічно публікують обстеження кількох десятків країн на основі вивчення низки критеріїв, які допомагають комплексно оцінити показники діяльності країн за рік.

У сучасному економічному житті конкурентоспроможність є однією з найпопулярніших і найпоказовіших категорій, яка дозволяє оцінити якість не тільки продукції й самого виробництва, але й економічної системи, в межах якої це виробництво здійснюється. Україна хронічно відстає від більшості країн майже за всіма макроекономічними критеріями й оцінками. Так, пропонується оцінити позицію України та здійснити аналіз динаміки основних показників.

Визначальним показником ефективності впровадження економічної політики є місце в ряді міжнародних рейтингів: Індекс глобальної конкурентоспроможності, Індекс легкості ведення бізнесу, Індекс економічної свободи, Індекс інвестиційної привабливості, Індекс сприйняття корупції.

Таблиця 1 **Динаміка рейтингів України за світовими індексами конкурентоспроможності**

Індекси	Місце України в світових рейтингах							
	2010-2011 рр.	2011-2012 рр.	2012-2013 рр.	2013-2014 рр.	2014-2015 рр.	2015-2016 рр.	2016-2017 рр.	2017-2018 рр.
Індекс глобальної конкурентоспроможності	89	82	73	84	76	79	85	81 (137)
Індекс сприйняття корупції	134	136	144	144	142	130	131	130 (180)
Індекс легкості ведення бізнесу	147	149	152	137	112	96	80	76 (190)
Індекс інвестиційної привабливості	2,57	3,28	2,18	2,12	1,87	2,57	2,88	3,15
Індекс економічної свободи	162	164	163	161	155	162	166	150 (180)

Source: узагальнено автором на основі [4; 5; 6; 7; 8]

На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що конкурентний статус України на світовому ринку знаходиться не на високому рівні. На жаль, Україна з її не зовсім конкурентоспроможною економікою не є рівноправним партнером для європейської спільноти. Цей факт підтверджують світові рейтинги та порівняння показників, що характеризують соціальний, інноваційний, інвестиційний, економічний розвиток з аналогічними показниками інших країн.

Глобальний індекс конкурентоспроможності – набір інституцій, політик та факторів, що визначають усталені рівні економічного добробуту у поточному та середньостроковому періодах. За підрахунками Всесвітнього економічного форуму Україна у 2017-2018 рр. займає із 137 країн 81 місце і поступається найближчим сусідам – Румунії (68 місце), Словенії (59 місце), Польщі (39 місце), залишаючи позаду Нігерію, Болівію, Мозамбік (відповідно 125, 134, 136 місця). Лідерами рейтингу за глобальним індексом конкурентоспроможності є Швейцарія, США, Сінгапур – відповідно перше, друге і третє місця [4].

Таким чином, Україна посіла 81 місце за рейтингом індексу глобальної конкурентоспроможності, який є одним із найнижчих серед основних конкурентів. Проаналізувавши дані по Україні за загальним рейтингом конкурентоспроможності, розрахованим Всесвітнім економічним форумом, необхідно зауважити, що Україна не поспішає долучитися до світових тенденцій і натомість посідає дедалі нижчі місця в рейтингах конкурентоспроможності.

Серед найбільш важливих факторів, які впливають на рівень конкурентоспроможності є корупція, політична нестабільність, інфляція, які заважають розвивати й стимулювати ділову активність і інвестиції в інновації (107 місце).

Економічна ситуація в Україні є досить специфічною, з точки зору макроекономіки наша економіка близька до економік розвинутих країн, у ній закладені потенційні стимули до реалізації конкурентоспроможності. Однак заважають досягненню цієї мети дуже низькі рейтинги за якістю державних інституцій, технологічної готовності, ефективності ринків і бізнес-середовища як наслідок гальмування структурних реформ і недооцінки важливості створення стабільного ділового клімату, сприятливого для економічної діяльності.

Існує загрозна тенденція окремих країн, в тому числі й України, до постійного відставання у розвитку від значної кількості країн-лідерів внаслідок хронічної бідності й неможливості розв'язати значну масу проблем шляхом самостійного опанування досягнень науково-технічного і технологічного процесу. Неможливо побудувати економіку, не освоївши технологічний і професійний базис країн-лідерів, через те, що економічна ізоляція є неприйнятною з тієї причини, що світовий ринок є

найбільшим джерелом попиту, доступ до якого забезпечить країні швидкий і стабільний розвиток.

Крім того, Трансперенсі Інтернешнл розрахував Індекс сприйняття корупції. Цей індекс дозволяє ранжувати країни за ступенем розповсюдження корупції серед державних службовців: Україна займає 130 місце зі 180 країн із загальним балом 30 зі 100 можливих. Результати країн-сусідів: Польща (60 місце), Румунія (48 місце), Угорщина (45 місце) [5].

Як результат, корупція залишається однією із головних проблем. Наявна динаміка пояснюється тим, що існує брак політичної волі керівництва країни до рішучої боротьби з корупцією та наявність низького рівня довіри до українських судів та прокуратури, наслідки непрофесійності в управлінні, бюрократизму, браку стратегічних засад і незавершеність розпочатих реформ. Все це впливає на дієвість економічної політики держави й означає, що наша країна має досить високий рівень корупції, що не може не відобразитися на економічній, політичній, соціологічній складових.

Відповідно, досить високий рівень тінізації економіки впливає на легкість ведення бізнесу та інвестиційну привабливість нашої країни. Про це свідчить рівень Індексу легкості ведення бізнесу та Індексу інвестиційної привабливості.

Якщо проаналізувати Індекс легкості ведення бізнесу, необхідно сказати про те, що Україна займає в цьому році 76 місце серед 190 країн-учасниць. Дане дослідження дозволяє оцінити якість створених умов для підприємницької діяльності. В першу десятку країн з найбільш сприятливими умовами для ведення бізнесу потрапили Нова Зеландія, Сінгапур, Данія. Україні вдалося у порівнянні з минулим роком покращити свою позицію й переміститися із 80 на 76 сходинку. На індекс негативно впливають ряд факторів, в тому числі найбільш значущими з них є низький рівень конкурентоспроможності, високий рівень інфляції, наявність корупції та політична нестабільність [6].

Аналізуючи загальний рівень конкурентоспроможності, необхідно сказати про Індекс інвестиційної привабливості. Якщо провести порівняльний аналіз за період з 2010 р. по 2018 р., то безумовно відстежуються позитивні зрушення в загальній динаміці: із показника 2,57 індекс збільшився до показника 3,15. Індекс почав повільно зростати. Це говорить про те, що ситуація поступово виходить із кризи та переходить у нейтральну площину. Однак бажаний результат не досягнуто і є об'єктивна необхідність в подальшій праці в даному напрямку [7].

Серед індексів конкурентоспроможності важливе місце займає Індекс економічної свободи. Він складається з дуже важливих субіндексів (складових), які цікаво вивчати окремо від загального індексу: Свобода бізнесу, Свобода торгівлі, Податкова свобода,

Грошова свобода, Інвестиційна свобода, Фінансова свобода, Правова свобода, Свобода корупції, Свобода праці.

Значення Індексу економічної свободи важко недооцінити, оскільки свобода багатого варта, особливо якщо це стосується економіки держави й добробуту суспільства.

Україна посідала 162 місце, то у 2017 році – 150 місце із 180 країн-учасниць, поступаючись Болгарії (47 місце), Польщі (45 місце), Словачії (59 місце) [8].

На сучасному етапі умови функціонування змінилися: співвідношення сил між країнами в економічній площині та їх місце у світових рейтингах визначається не стільки наявністю традиційних господарських ресурсів, скільки рівнем розвитку інформації, впровадження інновацій. Економіка розвивається під впливом інтенсифікації обміну інформацією, технологіями, спеціалістами, паралельно зберігається суттєва розбіжність у рівні життя між розвиненими та слабо розвиненими країнами, причому розрив не зменшується, а спостерігається тенденція до збільшення цифрової нерівності. Відповідно, найближчими роками розвинені країни очікувано стануть ще більш конкурентоспроможними шляхом впровадження новітніх технологій, підвищення якості освіти, науки.

Досвід економічного розвитку держав-лідерів свідчить про те, що країни, які інтенсивно конвертують наукові знання в нові технології, інформацію й нові знання, набувають можливості забезпечити стійкі темпи економічного зростання і зосередити зусилля на пріоритетних напрямках науково-технічного, соціально-економічного розвитку, що сприяє зростанню конкурентоспроможності на світових ринках. Досліджуючи рівень конкурентоспроможності, Всесвітній економічний форум найбільше значення приділяє таким питанням як рівень застосування технологій, ефективність використання людського капіталу та якість інноваційних розробок.

Країни з динамічним розвитком інформаційної індустрії й всіх її похідних, а саме наукової та інноваційної діяльності та, відповідно, ефективним механізмом комерціалізації їх результатів, висуваються за показником конкурентоспроможності у число абсолютних лідерів через досягнення високого рівня продуктивності праці, вміння оперативно реагувати на зміни ринкового попиту, здатність принципово змінювати структуру економіки.

Місце України на світовому ринку у майбутньому буде залежати від того, наскільки ефективно розв'язуватиметься питання підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки на основі інформації, інновацій та знань, адже рівень конкурентоспроможності свідчить про довгостроковий аспект розвитку, про здатність досягати та підтримувати темпи економічного зростання, що в майбутньому призведе до стабільного рівня

добробуту населення. Головною метою має стати досягнення країною високого рівня національної конкурентоспроможності.

Україна має потенційні можливості збільшення конкурентного статусу. Для того, щоб економіка держави функціонувала у світовому господарстві та забезпечувала свою конкурентоспроможність, необхідно побудувати економічну систему країни на базі інновацій і наявного науково-технологічного потенціалу країни у поєднанні з комплексом економічних заходів, що підтримають і допоможуть швидкій комерціалізації новинок на внутрішніх і зовнішніх ринках, що є одним із найважливіших чинників інноваційної діяльності сучасної економіки.

Така модель буде стимулювати конкурентоспроможність нашої пропозиції на світовому ринку, сприяти підтримці прогресивних форм і методів міжнародного співробітництва.

Сьогодні перед Україною постає комплекс специфічних цілей:

- знайти гідне місце у процесах глобалізації;
- забезпечити економічний і соціальний розвиток країни: прискорене економічне зростання надасть нові робочі місця, поширить новітні технології, що вплине на продуктивність праці та конкурентоспроможність економіки, внаслідок чого підвищиться якість життя;
- забезпечити розвиток країни через надання можливості кожному індивіду повною мірою реалізувати власний потенціал на благо суспільства.

Сучасні умови розвитку України диктують гостру потребу розробки економічної стратегії, яка б дозволила країні в майбутньому отримати гідне місце у глобальній економіці.

Специфіка поточного моменту в соціально-економічному розвитку України полягає в його переломному характері. Від вибору сьогоднішньої стратегії залежить майбутнє країни. Поточний стан національної економіки – це наслідок відсутності збалансованої стратегії розвитку і використання сучасних переваг: як ми бачили зі світових рейтингів, існує позитивна залежність від застосування знань та інформації як головних виробничих ресурсів, які пронизують всі сфери економіки, а не концентруються лише в окремих галузях. У результаті практично вся сучасна економічна система базується на інформації, інновації, технологіях, які захищають її від асиметрії у відносинах між окремими секторами.

Відтак ми повинні сконцентрувати всі зусилля на перспективних напрямках розвитку, а саме: інформація, інновація, знання, які впливають на розвиток економіки, яка, в першу чергу, має базуватися на нових знаннях та високих технологіях. Вирішальним фактором досягнення основної мети є побудова конкурентоспроможної економіки, а разом з тим і розв'язання головних економічних і соціальних питань (проблем).

Висновки. Результати аналізу світових рейтингів свідчать про те, що без постійного нарощування відповідних інформаційних та інноваційних ресурсів неможливо досягнути стійкого росту економічних показників, зворотній же процес призведе до рецесії.

Можна зробити висновок, що процесами побудови конкурентоспроможної економіки повинні перейматися не тільки окремі держави, але й світова спільнота. Головною метою має стати створення соціально-економічних, організаційних і правових умов ефективного відтворення, розвитку і

використання інформаційного і науково потенціалу і, як наслідок, виробництво та реалізація нових видів конкурентоспроможних товарів та послуг. Саме такий напрямок діяльності дозволить підвищити конкурентоздатність економіки, розширити можливість її інтеграції у світову економічну систему, підвищити ефективність управлінських процесів. Відповідно, важливою особливістю є формування національного базису, заснованому на органічному поєднанні науки, інформації та знань.

Література:

1. Геєць В. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України / Геєць В. – К. : Фенікс, 2007. – 564 с.
2. Жаліло Я. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Жаліло Я. – К. : Знання України, 2005. – 388 с.
3. Кваснюк Б. Конкурентоспроможність національної економіки / Кваснюк Б. – К. : Фенікс, 2005. – 582 с.
4. Рейтинг конкурентоспроможності економік країн світу – 2017/2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fdlx.com/politic/mir/100985-rejting-konkurentosposobnosti-ekonomik-stran-mira-2017-2018.html>
5. Медіатека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk>
6. Doing business-2018. Україна в рейтингу світового банку легкості ведення бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analytika/doing-business-2018-ukrayina-v-reytyngu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu>
7. Індекс інвестиційної привабливості України тримається в нейтральній площині [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://finpost.com.ua/news/9159> <https://finpost.com.ua/news/9159>
8. Україна в Індексі економічної свободи-2017 додала 1,3 бала, але опустилася на 166-те місце [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/403745.html>

References:

1. Heiets, V. (2007). *Stratehichni vyklyky KhKhI stolittia suspilstvu ta ekonomitsi Ukrainy* [Strategic Challenges of the 21st Century for the Society and Economy of Ukraine], Feniks, Kyiv, Ukraine.
2. Zhalilo, Ya. (2005). *Konkurentospromozhnist ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii* [Competitiveness of Ukraine's economy in the conditions of globalization], Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
3. Kvasniuk, B. (2005). *Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky* [Competitiveness of the national economy], Feniks, Kyiv, Ukraine.
4. Competitiveness rating of world economies - 2017/2018, retrieved from: <https://fdlx.com/politic/mir/100985-rejting-konkurentosposobnosti-ekonomik-stran-mira-2017-2018.html> (Accessed 01 September 2018).
5. Mediateka, [Online], retrieved from: <https://www.dw.com/uk> (Accessed 01 September 2018).
6. Doing business-2018. Ukraine in the ranking of the world bank of ease of doing business, retrieved from: <http://edclub.com.ua/analytika/doing-business-2018-ukrayina-v-reytyngu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu> (Accessed 01 September 2018).
7. The index of investment attractiveness of Ukraine is kept in a neutral plane, retrieved from: <https://finpost.com.ua/news/9159> (Accessed 01 September 2018).
8. Ukraine in the Index of Economic Freedom-2017 added 1.3 points, but dropped to 166th place, retrieved from: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/403745.html> (Accessed 01 September 2018).

